

Leder verdens største studie av barneavhør

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

En forskergruppe med psykolog Miriam Sinkerud Johnson i front er i gang med å granske 1000 avhør av barn. Politiet har ikke alt på stell, ser det ut til.

– Du leder et forskningsprosjekt om politiavhør av barn. Fortell!

– Vi skal gjøre kvantitative og kvalitative innholdsanalyser av rundt 1000 barneavhør.

Dette blir den største studien om barneavhør som er gjennomført internasjonalt. Formålet er å få mer forskningsbasert kunnskap om avhør av barn, som kan bidra til kunnskapsutvikling og kompetanseheving i praksisfeltet.

– Du skrev doktorgrad om dette i 2015[1]. Hva har dere funnet nå?

– Forskergruppen har hittil analysert 150 sekvensielle avhør, det vil si avhør av førskolebarn og utviklingshemmede. Preliminære analyser tyder på at politietterforskere har høy avhørsmetodisk kompetanse på flere områder. Flere avhør fremstår som eksempler på hvordan avhør av barn ideelt sett bør gjennomføres. Samtidig er det flere aspekter ved dagens avhørspraksis der vi mener det er behov for endringer som kan bidra til økt kvalitet, hvis man baserer seg på utviklingspsykologisk og vitnepsykologisk forskning.

– Alt er altså ikke på stell?

– En generell tendens som kommer frem i datamaterialet, er at barn får få muligheter til å avgi en fri forklaring i avhør, og av og til ingen. I flere tilfeller gjennomfører politiet avhør som ikke er tilstrekkelig tilpasset barnets kognitive og utviklingsmessige forutsetninger. Vi ser for eksempel tilfeller der avhørere har urealistiske forventninger til hva førskolebarn har forutsetninger for å forstå og gjengi verbalt eller har grunnlag for å huske. En annen tendens er at avhører repeterer mange av spørsmålene, og synes ikke å akseptere barnets spontane forklaring. Gjennomgående stilles det også for mange suggestible spørsmål i avhørene. Vi ser også en utstrakt bruk av kombinasjoner av alternative kommunikasjonsformer i avhør av førskolebarn, som for eksempel bruk av tegninger, puslespill, modell-leire. Det virker uklart hvilket grunnlag avhørere bygger på når de bruker slike verktøy, og på hvilken måte verktøyene er kommunikasjonsfremmende i avhør av små barn.

– Utdannelsen av barneavhørere i Norge ligger langt fremme internasjonalt, mener Kripes[2]. Hva vet vi egentlig om kvaliteten på norske barneavhør?

– Sammenlignet med for eksempel England, USA, Sverige og Israel, der barneavhør har vært gjenstand for systematisk forskning i flere tiår, foreligger det begrenset forskning på norske barneavhør. Politiets erfaringer tilsier at det har vært en betydelig kvalitetsheving. Men forskningsmessig finnes det lite dokumentasjon som kan bekrefte dette.

– Psykologtidsskriftet har fulgt flere saker der det ikke finnes tekniske bevis, og avhør av barn står sentralt. Hva vil du si om dilemmaene her?

– I volds- og overgrepssaker vil mangelen på etterprøvbare bevis føre til at mye står og faller på innholdet i barnets forklaring i avhør, og hvorvidt forklaringen fremstår som troverdig. Hvilke avhørsmetodiske strategier politiet bruker, er avgjørende. Vi har i dag et solid forskningsmessig grunnlag for å si noe om hvilke avhørstrategier som gir barnet best forutsetninger for å avgi en fri, upåvirket forklaring. Vi vet også at dårlig gjennomførte avhør kan forringe grunnlaget for at informasjonen som kommer frem i barnets forklaring, kan brukes som bevis. I retten ser man ofte at forsvarer forsøker å diskreditere troverdigheten i barnets forklaring ved å vise til hvordan

avhørene har blitt gjennomført, og hvilke spørsmål avhører har stilt. Barns forklaringer kan ofte fremstå som usammenhengende som en konsekvens av at avhører bruker suggestible avhørsteknikker, som repeterte, ledende spørsmål og press- og belønningsteknikker. Det er med andre ord en nær sammenheng mellom de avhørsmetodiske strategier politiet bruker i barneavhør, og omfanget og kvaliteten av informasjonen som kommer fra barnet.

– **Det er også dilemmaer knyttet til behandling opp mot rettsprosess?**

– Ja. For en behandler kan det virke meningsløst å utsette et utrednings- og behandlingsforløp av hensyn til politietterforskningen i en volds- eller overgrepssak. På den annen side er det uheldig for politietterforskningen at barnet har blitt utspurt av mange instanser som skole/barnehage, barnevern, leger og psykologer, der man mister oversikten over hvordan og i hvilken kontekst relevant informasjon fra barnet har fremkommet. Dessverre ser vi ofte at dette får negative konsekvenser ved at barnets forklaringer kan fremstå som inkonsekvente, og at barnet derfor ikke vurderes som troverdig, uten at dette nødvendigvis er tilfellet.

– **Snakker barn sant?**

– Barn helt ned i tre–fireårsalderen kan gjengi korrekt og detaljrik informasjon om egne opplevelser. Nyere vitnepsykologisk forskning viser imidlertid at det er helt avgjørende at politietterforskere som gjennomfører barneavhør, har kompetanse til å tilrettelegge for samtaler som optimaliserer barnets evne til å fortelle ut fra sine utviklingsmessige og kognitive forutsetninger. Tidligere var vitnepsykologisk forskning primært fokusert på å kartlegge barns sårbarhet for påvirkning. De siste 15 årene har forskningen vært mer rettet mot å identifisere betingelser som kan bidra til å skape upålitelige avhørssituasjoner. I dag har vi et solid forskningsmessig grunnlag for å si at en av de viktigste kvalitetsmessige faktorene i avhør av barn er hvilke avhørsmetodiske strategier avhørere anvender.

Hvorfor NÅ?

- Førsteamanuensis Miriam Sinkerud Johnson er sammen med førsteamanuensis Gunn Astrid Baugerud leder for Applied Forensic and Child Psychology Research Group (AFCPR) ved OsloMet – storbyuniversitetet.
- Gruppen gjennomfører en landsrepresentativ studie på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet som kartlegger kvalitetsmessige aspekter i 1000 barneavhør fra 2012–2017.
- Gruppen samarbeider med Statens barnehus, politidistriktene, Oslo universitetssykehus og Professor Michael Lamb ved University of Cambridge.